

**Second Sarajevo International
Conference
on
“EU Integration & Balkan
Countries”**

May 17-20, 2016
International University of Sarajevo

**PROCEEDINGS
BOOK**

Volume 2
(Turkish)

Second Sarajevo International Conference on "EU Integration & Balkan Countries"

Publisher

Dobra knjiga, Sarajevo

Editor

Recai Aydın

Layout

art studio DK

Print

Dobra knjiga, Sarajevo

Organization Committee

Dr. Recai Aydın, International University of Sarajevo & Turkish Police Academy

Dr. Azra Branković, International University of Sarajevo

Dr. Emil Knezović, International University of Sarajevo

Mr. Abdülhamit Bolat, International University of Sarajevo

Articles in this book were reviewed by the members of Conference Scientific Committee whose names are listed in the next page.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

339.924(497):061.1EU(063)(082)

SARAJEVO International Conference on EU Integration
& Balkan Countries (2nd ; 2016 ; Sarajevo)
EU integration & Balkan countries. Vol. 2, (Turkish)
: proceedings book / Second Sarajevo International Conference
on EU Integration & Balkan Countries, May 17-20, 2016 International
University of Sarajevo. - Sarajevo : Dobra knjiga, 2016. - 495 str. : graf.
prikazi ; 24 cm

ISBN 978-9958-27-301-8 (Vol. 1-3)
ISBN 978-9958-27-303-2 (Vol. 2)

COBISS.BH-ID 23013126

Scientific Committee

Dr. Barton A. Smith, University of Houston

Dr. Mehmet Can, International University of Sarajevo

Dr. Abdulkadir Buluş, Necmettin Erbakan University

Dr. Charles L. Allen, Lamar University

Dr. Zlatan Meskić, University of Zenica

Dr. Roger Morefield, University of St. Thomas

Dr. Ali Pajaziti, Southeast European University

Dr. Metin Toprak, Istanbul University

Dr. Rovshan Guliev, Baku State University

Dr. İsmail H. Genç, American University of Sharjah

Dr. Celil Aydın, Muş Alparslan University

Dr. Abdurrahim Sıradağ, King Fahd University of Petrol and Minerals

Dr. İrfan Arıkan, *University of Applied Sciences Krems*

Dr. Snezana Bilic-Sotiroska, International Balkan University

Dr. Hasan Korkut, International University of Sarajevo

Dr. Mehmet Ali Tekiner, Turkish Police Academy

Dr. Goran Šimić, International University of Sarajevo

Dr. Georgi Marinov, Varna University of Economics

Dr. Mustafa Acar, Necmettin Erbakan University

Dr. Ali Güneş, Karabük University

Dr. Dževad Drino, University of Zenica

Dr. Alexander Shivarov, Varna University of Economics

Dr. Metin Aksoy, Selcuk University

Dr. Mevludin Ibish, International Balkan University

Dr. Arif Ersoy, İstanbul Sabahattin Zaim University

Dr. Maria Stanimirova, Varna University of Economics

Dr. Ana Nikodinovska, Goce Delcev University

Dr. Idris A. Rai, State University of Zanzibar

Dr. Hüseyin Yılmaz, George Mason University

Dr. Sultan Hasan Al Hazmi, Jazan University

Dr. Issa Ziddy, State University of Zanzibar

Dr. Mary Mtumwa Khatib, Dar Es Salam University

Dr. Joseph J. Kaminski, International University of Sarajevo

Dr. Hristo Mavrov, Varna University of Economics

Bosna Hersek'in Sorunlarına AB Çözüm Olabilir mi? Dr. Hasan Duran ve Dr. Ahmet Kemal Bayram	358
Akademik Girişimciliğin Geliştirilmesine Yönelik Bir Kamu Politikası Önerisi Bilgen Akmermer ve Çağrı D. Çolak	372
Dış Politikada Yumuşak Güç Unsurlarının Kullanılması: AK Parti Hükümetinin Balkan Dış Politikası Örneği Engin Koç	392
Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi: Sivas Kredi Yurtlar Kurumu Örneği Dr. Yılmaz Daşlı ve Sinem Sarıçoban	404
Niğde'deki Türk-İslam Mimari Eserlerinin Niğde Turizmine Katkısı Dr. Sevil Bülbül ve Fulden Nuray Güral	422
Çerkes Kimliğinin Diasporada Yeniden İnşası Gülmelek Doğanay	434
Bosna-Hersek'in Yeniden Yapılandırılmasında İdari ve Hukuki Reform Zorunluluğu: Tespitler ve Çözüm Önerileri Dr. Yücel Oğurlu	452
Türkiye'de Siyasi Partilerin Seçim Beyannamelerinde Hükümet Sistemleri Dr. Oğuz Kaan	465
Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetim Sisteminin Gelişimi Dr. Burak Hamza Eryiğit	483

Akademik Girişimciliğin Geliştirilmesine Yönelik Bir Kamu Politikası Önerisi

Bilgen Akmermer

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Çağrı D. Çolak

Karadeniz Teknik Üniversitesi

ÖZET

Son yıllarda sürdürülebilir ekonominin temel koşullarından biri olan girişimciliğin geliştirilmesi ile ilgili çok sayıda çalışma alanyazınına eklenmektedir. Bu durum bilgi temelli ekonomilerde değerini ciddi ölçüde arttıran ve katalizör konumuna erişen üniversite ürünü akademik bilgi için de geçerlidir. Ancak elde edilen akademik bilginin ekonomik değere dönüştürülmesi sürecinde birtakım sıkıntılar yaşanmakta ve bu sıkıntıları bertaraf edecek kamu politikası önerilerinin geliştirilmediği gözlemlenmektedir. Çalışmanın odak noktası “*akademik girişimcilik*” kavramı, amacı ise akademik kadroları girişimcilik konusunda aktifleştirecek ve üniversiteleri bölgesel/ulusal düzeyde daha dinamik roller üstlenmeye teşvik edecek kamu politikası önerileri sunmaktır. Politika önerilerinin belirlenmesinde yöntem olarak kamu politikası analiz yöntemlerinden “*Süreç Model*” kullanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında ortaya çıkan politika önerileri iki başlıkta kategorileştirilmiştir. İlk başlıkta, akademik kültürün geliştirilmesi ve kurum içi tanımlama eksikliğine yönelik vurgular yapılmıştır. İkinci başlık ise fikri tescil hakları ve ticarileşme ile ilgili çatışmaların bertaraf edilmesine yönelik önerilerden oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akademik Girişimcilik, Kamu Politikası, Süreç Model.

1. GİRİŞ

Küreselleşme ve bilgi iletişim teknolojilerinin hızlı gelişim gösterdiği günümüzde ileri teknolojik yenilikler ve bilgi endüstrileri, başarılı bölgesel ekonomiler kadar küresel ekonominin de sürükleyici gücünü oluşturmaktadır. 20. yüzyıla kadar ekonomik büyümenin temel belirleyicileri emek, sermaye ve toprak olarak ifade edilirken, günümüzde değişen ekonomik şartlar ve yeni rekabet ortamıyla birlikte bu kavramlara teknoloji ve inovasyon da dâhil edilmiştir. Bu bağlamda teknoloji ve inovasyonu geliştirip ekonomik büyümeye katkı sağlamanın birinci adımı, bilim insanı ile işbirliği sağlamak; ikinci adımı ise bu işbirliğinden ortaya çıkan sonucu ekonomik değere dönüştürecek girişimci yapıyı hayata geçirmektir (Yalçıntaş, 2014: 85).

Akademik bilginin ticarileşebilmesinde sanayi ve devletin yanı sıra üniversitelerin rolü de önemlidir. Bilginin üretildiği ve topluma yayıldığı kurumlar olan üniversiteler, tarihsel süreçte birçok dönüşüm yaşamıştır. İlk model, bilim odaklı birinci kuşak üniversitelerden oluşmaktayken, sonraları ikinci kuşak üniversiteler adıyla odak eğitim ve araştırmaya dönüşmüştür. Son dönemde ise girişimci ve toplumla bütünleşen üçüncü kuşak üniversiteler hakim paradigma haline gelmiştir. Özellikle 1980’li yıllardan sonra başta A.B.D. ve Avrupa ülkelerindeki üniversiteler, “*Girişimci Üniversite Modeli*”ni örnek almışlardır. Türkiye’de de pek çok üniversite özellikle teknoloji transfer faaliyetlerine yönelik eğilim göstermektedir. Diğer yandan, “Bilim Teknoloji Yüksek Kurulu”nun (BYTK), 2011/104 sayılı kararı doğrultusunda üniversitelerimizde, girişimcilik ve yenilikçilik odaklı rekabetin artmasına ve girişimcilik ekosisteminin gelişmesine katkı sağlamayı hedefleyen girişimcilik ve yenilikçilik endeksi oluşturulmuştur. Bu endeksi belirleyen faktörlerin önemli bir ayağını “üniversite akademik personelinin kendisini girişimciye dönüştürmesi” oluşturmaktadır. Nitekim yeniliği ve teknolojiyi üreten akademisyenlerin desteklenerek, buluşlarının ekonomik katma değere dönüştürülmesi için kamu ve özel sektör üniversitelerinde önemli çalışmaların yapıldığı gözlemlenmektedir. Örneğin, “TÜBİTAK Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı” tarafından “BTYK 22. Toplantısı”nda kabul edilen “Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynağı Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2016)” çerçevesinde akademik terfi kıstaslarının yeniden tasarımı ile ilgili maddede akademik girişimcilik faaliyetlerini özendirici bulgulara rastlanmaktadır. Ancak söz konusu özendirici bulgulara rağmen, akademik girişimcilik ruhunun Türkiye geneline yayılamadığı, yalnızca ticari kaynaklara

ihtiyaç duyan özel üniversitelerde ve sanayinin gelişmiş olduğu bölgelerde kurulmuş büyük kamu üniversitelerinde ön plana çıktığı görülmektedir. Halen akademik girişimciliğin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sürecinde birçok engeller bulunmakta ve bu engellere yönelik çözümleyici bir model ortaya konulamamaktadır.

Bu çalışmada, öncelikli olarak çalışma konusunun temelini oluşturan “girişimcilik” ve “akademik girişimcilik” olguları kavramsal bir çerçevede tanımlanacaktır. Ardından bu olguların ele alınacağı “Kamu Politikası” bilim dalı ve “Süreç Model” tanıtılacaktır. Son bölümde ise “modelin ilk iki süreci çerçevesinde akademik girişimcilik misyonunun oluşturulmasına engel teşkil eden nedenler incelenip akademik kadroların girişimcilik konusunda daha aktif hale gelebilmesine yönelik kamu politika önerileri sunulacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Girişimcilik

“Girişimcilik” ve “girişimci” olgularının işlendiği çalışmalardan hareketle girişimci; gelecek fırsatları görebilen, hedefleri belirleyerek ve riskleri üstlenerek bu fırsatları yaratıcı ve inovatif fikirlere dönüştürebilen, bu fikirleri gerçekleştirebilmek için gerekli tüm kaynakları bir araya getiren ve bilgi kaynaklarını sürekli değerlendirerek sürekli gelişimi ilke edinen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Girişimcilik ise bir mesleki değerden ya da ticari bir işletme kurmaktan öte ekonomik ve toplumsal gelişim için yaratılan katma değerler ile ilgili bir yaklaşım olarak görülmektedir. Söz konusu katma değerlerin analiziyle oluşturulan çalışmalar, yüksek girişimcilik performansına sahip ülkelerin ekonomik gelişiminin dünya ortalaması üzerinde olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte son yüzyılda hızlı değişimini hissettiren küresel ekonomik dönüşüm ve artan rekabet ortamı içinde bilgi ve teknolojinin hızla önem kazanması, bilgiye ve teknolojiye dayalı emeğin üretim üzerindeki değerini arttırmıştır. Küresel dünya ekonomisinin yeni yapılanmasında bilgi ve teknoloji odaklı girişimcilik; büyüme, istihdam ve sürdürülebilir rekabetin önemli itici güçlerinden biri konumuna gelmiştir.

Diğer yandan, girişimci sayısının artırılması hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin ortak çözüm aradığı bir konudur. Büyüme ve istihdamın sağlanmasında genç ve nitelikli insanların düşünce yapılarını harekete geçirmek,

yenilikçi yapıdaki başlangıç firmalarını cesaretlendirmek ve girişimciliği destekleyecek bir kültür ve iklimi yaratmak gerekmektedir (Başar, 2014: 16). Bu iklimin yaratılmasında kurum/kuruluş ve toplumsal dinamikleri oluşturan sivil yapılara önemli görevler düşmektedir. Girişimcilik ekosisteminin ortaya çıkarılması, özellikle üniversite, özel sektör ve kamu sektörü işbirliğinde yapılacak ve eşgüdümlü yürütülecek politika ve faaliyetlerle mümkün görülmektedir. Zira bilgi çağının temel aktörü olan üniversitelerin temel işlevi sadece sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmek değil; analiz gücü yüksek, yaratıcı, teorik bilgiyi ve teknolojileri üretim sürecine yansıtabilen ve ekonomik katma değer üreten nitelikli girişimciler yetiştirerek bölgesel ve ulusal gelişimi desteklemek olarak görülmektedir.

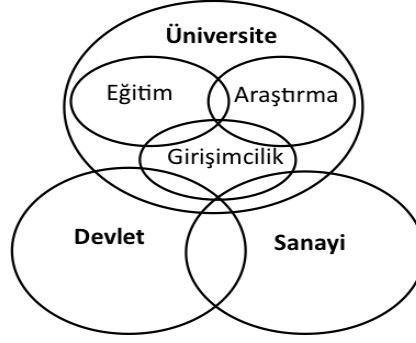
Bu algılayış çerçevesinde özellikle son yıllarda girişimci üniversite kavramı önem kazanmıştır. Bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda ayırt edici rol üstlenen girişimci üniversiteler, toplum ve üniversite arasında yenilenen güvenin temini olarak güçlü bir kimliğe sahip olmaya başlamıştır (Clark, 2001: 11). Bu gelişmelerin sonucunda birçok ülkede yüksek eğitim sisteminde ciddi dönüşüm ve reformlar yaşanmakta olup, geleneksel “araştırma” veya “öğretim odaklı” üniversitelerin yerini “girişimci üniversite” modeli almaktadır.

2.2. Girişimci Üniversite Modeli ve Akademik Girişimcilik

Üniversiteler; yeniliğin besleyicisi olması ve yaratıcı bilginin üretilme ve dağıtılması açısından bilgi toplumunda ön sırayı almaktadır. Hızla değişen iç ve dış çevre değişkenleri, üniversitelerin işlev ve stratejik düşünmelerini çok yoğun biçimde etkilemekte ve onları girişimci üniversite olmaya itmektedir (Odabaşı, 2006: 92). Bu bağlamda girişimci ve yenilikçi üniversite modeli ile üniversiteler, sanayi ve devlet ile etkileşim içerisine zorlanmaktadır (Şekil-1). Ayrıca geleneksel olarak yürütmekte oldukları eğitim ve araştırma misyonunun ötesinde, bilim insanları tarafından oluşturulan ileri teknolojik yeniliklerinin ekonomik değere dönüştürülmesi ve bilgi endüstrilerinin oluşturulması sürecinde stratejik rolü üstlenmektedir. Böylelikle üniversiteler, ulusal ekonominin itici gücü olmayı hedeflemektedir.

Şekil-1: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Modeli

Kaynak: (Mets, 2010: 80-89)

Modelde; kamu, özel sektör ve akademik dünya arasındaki inovasyona yönelik kurumsal ilişkiler üçlü sarmal yapıyla temsil edilmekte ve bu yapıda bilginin sermaye olarak kullanılması gerekliliği açıklanmaktadır. (Kiper, 2010, 33). Bu model yenilikçiliğe ve teknolojiye odaklanan girişimciliğin doğru kurgulanabilmesi için üçlü bir ittifaka ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Bilginin üretildiği ve topluma yayıldığı kurumlar temel olarak üniversiteler olarak ifade edilirken, katma değer ve zenginliği üreten sanayi kolu ve bu iki yapıtaş arasında diyalog ortamını sağlayan ve teşvik eden üst yapının ise şüphesiz devlet olduğu önemle vurgulanmaktadır (Yalçıntaş, 2014: 85-86).

Girişimci üniversite tanımı üç farklı şekilde (üniversitenin kendisinin bir kuruluş olarak girişimci olması, üniversite mensuplarının kendilerini birer girişimciye dönüştürmesi ve üniversite ile çevrenin etkileşimi sonucu girişimci yapılanmaların oluşması) ifade edilmektedir (Röpke'den aktaran Odabaşı, 2007:119). Diğer yandan Schulte, girişimci üniversitelerin yalnızca akademik yayın amaçlı faaliyetlerde bulunmadığına, aynı zamanda toplum ve ekonomideki yeniliklere yönelik fikirler geliştirilmesi ve bu fikirlerin uygulanması gibi hedefler doğrultusunda faaliyette bulduklarına işaret etmektedir (Aktaran Odabaşı, 2007:118). Ayrıca yüksek eğitim sistemi ve bilimsel çalışma disiplini içinde yetişen akademisyenlerin teşvik edilerek, bilimsel çalışmalar sonucu ortaya çıkan buluşların ekonomik katma değer yaratacak potansiyel girişimlere dönüştürülmesini sağlamak da akademik girişimciliğin hedefleri arasında sayılmaktadır. Bir diğer hedef ise üniversite bünyesinde gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların sonuçlarının üniversiteler için gelir yaratabilecek ticari uygulamalara

dönüşmesidir. Üniversitelerin girişimcilik faaliyetlerine yönelik katalizör rolü üstlendiği varsayımına dayanan ve onları gelir yaratıcı araçlar olarak gören bu yaklaşım akademik girişimcilik olgusunun odağı olarak karşımıza çıkmaktadır (Wood, 2011: 154-155). Aslında, üniversite bünyesinde birçok gelir yaratıcı faaliyet akademik girişim olgusunun temelde var olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda alanyazınında şu ana kadar tanımlanan gelir getirici akademik girişimcilik tabanlı faaliyetler Tablo-1’de özetlenmiştir.

Tablo 1: Akademik Girişimcilik Faaliyetleri

Aktiviteler	İçerik/Tanımlama
Büyük ölçekli bilimsel projeler	Kamu hibe programları yada sanayi kaynakları aracılığıyla dışarıdan finanse edilen büyük araştırma projelerinin yürütülmesi
Sözleşmeli Projeler	Üniversitelerin dış organizasyonlar için üstlendiği özel araştırma projelerinin hazırlanması
Danışmanlık	Herhangi bir problemin çözümünde akademisyenlerin bilimsel ve teknolojik uzmanlığını sunması
Patentleme/Lisanslama	Akademik araştırmalar sonucu ortaya çıkan buluşlarla ilgili sanayi kuruluşları ile patent ve lisans anlaşmalarının yapılması
Spin-off Şirketler	Akademik araştırma sonucu ortaya çıkan buluşlarla ilgili olarak akademisyenler tarafından ticari işletmelerin kurulması
Açık Öğretim / Uzaktan Eğitim / Özel Programlar	Üniversite dışındaki kişi ve organizasyonlara süreli eğitimlerin verilmesi
Direk Satış	Akademik çalışmalar sonucu elde edilen ürünlerin direk satışlarının yapılması
Test/Kalibrasyon Hizmetleri	Üniversite dışında yer alan kişi veya organizasyonlara test ve kalibrasyon hizmetlerinin verilmesi

Kaynak: (Klofsten ve Evans: 2000: 300)

Alanyazınında genellikle akademik girişimcilikle ilgili yapılan her tanımda yukarıda ifade edilen faaliyetlerin her biri akademik tabanlı spin-off şirketi kurmaya eş değer tutulmaktadır. Hâlbuki spin-off şirketi olgusu akademik girişimcilik faaliyetlerinden yalnızca birini oluşturmaktadır (Klofsten ve Evans: 2000: 300).

Akademik girişimcilik açısından Türkiye üniversiteleri incelendiğinde, son yıllarda teknoloji, know-how, tasarım, üretim yöntemleri ve sistemlerinin ekonomik faydaya dönüşümünü temin etmek amacıyla birçok özel ve kamu kaynaklı üniversite teknoloji transfer faaliyetlerine odaklanmaktadır. Bu anlamda

üçlü sarmal modeline uygun, üniversite-sanayi-devlet işbirliği arayüzleri olan *Teknokentler*²³, *Kuluçka merkezleri*²⁴, *Teknoloji Transfer Ofisleri*²⁵ (TTO) kurulmaktadır. Bu yapılar sayesinde üniversiteler, devlet ve sanayi işbirliği ile girişimciliği destekleyerek, teknolojik bilgiyi ticarileştirmeye, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirmeye ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni ve ileri teknolojilere uyumunu sağlayarak ülke sanayinin uluslararası rekabet edebilir bir yapıya kavuşmasına destek olmaktadır. Söz konusu destekleyici faaliyetlerin üniversiteler için önemli bir ilerleme olmasına rağmen Türkiye’de kurumsallaşmış kültür haline geldiğini söylemek oldukça güçtür. Bu durumun nedenleri arasında Türkiye geneline yayılamaması; yalnızca ticari kaynaklara ihtiyaç duyan özel üniversitelerde ve sanayinin gelişmiş olduğu bölgelerde bulunan büyük kamu üniversitelerinde ön plana çıkması; akademik dünyanın halen daha bu yapılardan tam olarak yararlanamaması ve politikaların henüz sisteme uygun bir şekilde oluşturulamaması gösterilebilir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ: KAMU POLİTİKASI VE SÜREÇ MODEL

Kamu yönetimi disiplini çerçevesinde en temel kavramlardan ikisi kamu yararı ve kamu hizmetidir. Bir hizmetin kamusal olarak meşruluğunu belirleyen olgu kamu yararadır. Bu bağlamda toplumu ilgilendiren ve etkileyen bir konu hakkında kamu yararını sağlamak için kamu otoritesi birtakım kararlar almakla mükelleftir. Söz konusu kararların gündeme gelişinden formüle edilmesine, uygulamasından değerlendirilmesine kadar geçen her bir aşamayı konu edinen akademik alana “kamu politikası” denmektedir. Alanın isminde yer alan “politika” sözcüğünden kast edilen, devletle ilgili faaliyetleri ve iktidar mücadelesini içeren

---

²³ İleri teknoloji kullanan firmaların belirli bir üniversite olanaklarından yararlanarak teknoloji veya yazılım ürettikleri, teknolojik bir buluşu ticari bir ürün, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek için faaliyet gösterdikleri ve böylelikle bölgenin kalkınmasına katkıda buldukları, aynı üniversite alanı içinde veya yakınında akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği siteyi ifade etmektedir. (4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu).

²⁴ Başarılı şirketleri ortaya çıkarmak için henüz başlangıç aşamasında olan girişimcilere destek olacak kaynak ve hizmetleri (uygun eğitim programları, fiziksel ortam, yönetim ve pazarlama desteği, mentörlük, ofis ve sermaye desteği) sunarak gelişimlerine katkıda bulunan ve özellikle sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler bünyesinde aktif olan merkezlerdir.

²⁵ Akademik araştırma sonuçlarının verimli ve hızlı bir şekilde ticarileşmesine ilişkin faaliyetlerin yürütüldüğü organizasyonlardır. Üniversiteler, araştırma merkezleri ve özel sektör aktörlerinin gerekli ihtiyaç ve bağlantıları sağlamaları yönünde faaliyet göstermektedir.

bir politika algısı değildir. Sözü edilen politika, Türkçede “siyasa” olarak adlandırılmakta ve “izlenen yol, yöntem, program” anlamları taşımaktadır.

Kamu politikası kavramına çeşitli tanımlar getirilmiştir. Kabul edilirliliği en yüksek olan birkaç tanım şu şekildedir: “Hükümetlerin yapmayı veya yapmamayı tercih ettikleri her şey (Dye, 1987: 3)”; “bir sorunu çözmeye ilişkin, ilgililer tarafından yürütülen faaliyetler veya faaliyetsizlik durumu (Anderson, 1994: 5)” ve “kamuyla ilgili karar vermede etkin olan araç ve süreçlerin araştırıldığı akademik bir alan (Schultz, 2004: 351)”. Öte yandan kamu politikasının alanlarını eksiksiz bir şekilde belirtmek zordur. Kamu otoritesinin faaliyette bulunabileceği her türlü alan bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. Türkiye’de 2000’lerin başlarında çalışılmaya başlanan “kamu politikası” alanı için Türk alanyazınında da tanımlar mevcuttur. Örneğin, Akdoğan (2015: 77), “devletin yasalardan kaynaklanan otoritesinin bulunduğu herhangi bir konuda yetkili olan kamu kurumu ya da kamu görevlisi tarafından yapılan her türlü işlem ve eylem” olarak kamu politikasını tanımlamıştır. Yıldız ve Sobacı (2013: 17) ise kavrama siyasi iktidarların asli görevi bağlamında yaklaşmış; vatandaşların taleplerinin karşılanması ve bir uzlaşma zemini yaratarak toplumsal çatışmaların uzlaştırılması olarak ifade ettikleri asli görevin en temel çıktularından birisinin kamu politikası olduğunu belirtmiştir. Çevik ve Demirci de (2012: 12-3) kamu politikasının öne çıkan özelliklerini karardan daha geniş bir süreci içermesi, yönetimle olan ilişkisi, amaçlar kadar davranışları da kapsamı, hareketlilik kadar hareketsizliği de içerebilmesi bağlamında özetlemiştir. Akdoğan (2015: 77), bu özelliklere ek olarak, halkın dile getirdiği problemleri çözmek amacıyla devletin harekete geçmemesini (eylemsizliği) de kamu politikası çerçevesinde değerlendirmiş, ayrıca meşruiyet bağlamında, en küçük idari düzeyde uygulamaya konan kamu politikalarının bile kaynağını yasal düzenlemelerden alması gerektiğine vurgu yapmıştır. Öte yandan Reed (2008: 218), kamu politikalarını teşvik ve caydırma bağlamında ele almış, bir şeyin teşvik edilmesinin daha fazlasının; caydırılmasının ise daha azının elde edilmesine sebebiyet vereceğini belirtmiştir.

Kamu politikaları analizine gelindiğinde ise sanılanın aksine, kamu politikası kavramı ile aynı anlama sahip olmadıkları görülmektedir. Kamu politikası analizi, görgül araştırmalarla elde edilen verilerin bilimsel yöntemler kullanılarak toplumsal problemlere yönelik çözümler geliştirilebileceği varsayımına dayanmaktadır (Usta, 2013: 80). Başka bir deyişle, problemlerin çözümüne yönelik politikalar geliştirilmesi için çeşitli yöntem veya modellere

başvurulmaktadır. Söz konusu modellerden en yaygın kullanılan “süreç model”, bütün bir politika sürecini belli bölümlere ayırmak suretiyle aşamalı olarak sürecin daha net bir yapıya kavuşturulmasını sağlamaktadır.

Tablo 2: Süreç Model

Süreçler	Süreç Tanımı	Süreçlerin İçeriği
Gündeme Geliş	Problemin gündeme gelişi ve tanımı	Herhangi bir problemin çözüm için gündeme gelmesi; Gündeme gelmesi için etkili olan hususların incelenmesi; Problemin net olarak tanımlanması
Formüle Ediliş	Alternatif çözümlerin üretilmesi	Gündeme gelen problemin çözüm yollarının bulunması; Çözüm olabilecek etkili alternatif yolların belirlenmesi; Belirlenen yolların etkili bir şekilde formüle edilmesi
Kanunlaştırma	En iyi çözüm alternatiflerinin uygulama için ilgili kurum tarafından onaylanması	Problemin çözümü için formüle edilen yolların politikacılar ve kanun yapıcılar tarafından uygun olanın kanunlaştırılması
Uygulama	Onaylanan politikaların ilgili birimlerce uygulanması	Problemin çözümü için ortaya konan politika veya politikaların ilgili birim ve uygulayıcılar tarafından uygulanması
Değerlendirme	Uygulanan politikaların hedeflerine ulaşma durumlarının değerlendirilmesi	Uygulanan politikaların ne derece hedeflenen noktaya ulaştığı ve problemi ne ölçüde çözebildiği hususlarının değerlendirilmesi

Kaynak: (Kaptı, 2013: 26)

Kamu politikası çeşitli aşamalardan oluşan bir döngü şeklindedir ve sadece alınan kararların uygulanması olarak formüle etmek kamu politikasını açıklama ve analiz etmede yeterli olmamaktadır (Kulaç ve Çalhan, 2013: 207). Süreç model, tabloda da görüldüğü üzere beş aşamadan oluşmakta ve bu aşamalar bir döngü şeklinde tekrar etmektedir.²⁶ Bu durum, oluşturulan kamu politikalarının toplumsal problemleri tamamen ortadan kaldırmamalarından kaynaklanmaktadır (Akdoğan, 2015: 79).

²⁶ Çalışma, uygulanan bir politikayı değerlendirmekten öte, mevcut probleme yönelik yeni bir politika önerisi getirmek amacı taşıdığından “kanunlaştırma”, “uygulama” ve “değerlendirme” aşamalarını bir üst başlık olarak içermemektedir. Bu aşamalara yalnızca öneriler sunulduğunda değinilmiştir. Dolayısıyla çalışma; gündeme geliş ve formüle ediliş süreçlerinden hareketle yeni bir politika önerisi getirebilme hedefi üzerine kurgulanmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. Gündeme Geliş: Problemin Gündeme Gelişi ve Tanımı

Akademik girişimcilik misyonunu arttırmaya yönelik bir kamu politikası önermenin ilk basamağını, konu ile ilgili problemlerin net bir şekilde ortaya çıkarılması oluşturmaktadır. Bu bağlamda, öne çıkan sorunlardan biri akademik kültür ve kurum içi tanımlanma eksikliği, diğeri ise fikri tescil hakları ve ticarileşme ile ilgili çatışmalardır.

4.1.1. Akademik Kültür ve Kurum İçi Tanımlama Eksikliği

Üniversitelerin kendi kimliklerini nasıl tanımladıkları, gelecek vizyonları ve uyguladıkları politikalar açısından önemli arz etmektedir. Üniversitelerin geçmişine bakıldığında yapılanmalarını giderek daha geniş bir perspektifte sürdürdükleri görülmektedir. 12. yüzyılda geçmişin bilgi birikimini korumak ve kilisenin doktrinine itaati öğretmeyi amaçlayan birinci kuşak üniversitelerden sonra özellikle Ortaçağ sonrasında tüm kurumlarla birlikte üniversiteler üzerinde de değişim baskıları oluşmuştur. Toplumsal sağlık ve ekonomideki diriliş, coğrafi keşifler, rönesans, reform ve Fransız devriminin getirdiği değişimlerle 19. yüzyıl sonrasında doğayı keşfetmeyi ve bilimsel ilerlemeyi hedefleyen araştırma üniversiteleri ortaya çıkmıştır. Bu “İkinci Kuşak” üniversiteler bilimsel bilgi üretimini ve ücretsiz ve evrensel eğitim ilkesini merkeze almıştır. Dünyanın büyük bir hızla değiştiği günümüzde ise eğitimin kiteselleşmesi, çok disiplinli ve disiplinlerarası araştırma projelerinin ortaya çıkması, artan araştırma maliyetleri, küreselleşme, endüstri ile işbirliği gibi baskılar sonucu “Üçüncü Kuşak” üniversiteler ortaya çıkmaya başlamıştır. Üçüncü kuşak üniversiteler, temel araştırma çalışmalarını endüstri kuruluşları ile ortak araştırma projeleri kapsamında yürüten ve girişimci üniversite olmanın gereği olarak üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde piyasaya yönelik ürettiği bilim karşılığında mali ihtiyaçlarını piyasadan karşılayan bir yapılanma süreci içinde yer almaktadır (Arap, 2010: 7). Bu bağlamda Türkiye’deki üniversiteler incelendiğinde, önemli ölçüde kendini üçüncü kuşak üniversite içinde tanımlayan özel ve kamu üniversiteleri görülmekte, hâlbuki büyük çoğunluk faaliyetlerini ikinci kuşak üniversite tanımına daha yakın bir perspektifte yoğunlaştırmaktadır. Diğer bir deyişle, Türkiye’deki üniversitelerde çalışan akademisyenlerin üniversitedeki rolleri ve sorumlulukları dikkate alındığında öncelikle çalışma enerji ve saatlerini üniversitenin eğitim ve araştırma çalışmalarına odaklamaları beklenmektedir.

Ancak akademik girişimcilik çerçevesinde akademisyenlerin iki farklı şapkayı aynı anda takarak akademik görevlerinin yanı sıra işletme yönetimi şemsiyesi altında yeni görevler üstlenmesi gerekmektedir.

Kurum içi kültür ve tanımlama eksikliğinde görülen bir diğer sorun ise üniversitelerde akademik terfilerde kullanılan kıstasların girişimcilik kültürünü teşvik etmek noktasında yetersiz kalmasıdır. Bir akademisyenin unvan yükseltmesi için yerine getirmekle mükellef olduğu standartlar, genellikle akademik yayın yapmaya yöneliktir. Bu açıdan bakıldığında yayın yapma dürtüsü ve akademik terfilerde şirket kurma girişimlerinin dikkate alınmaması Üniversite Kaynaklı Girişimlerin (ÜKG)²⁷ önünde önemli bir engel oluşturmaktadır (Başar, 2014: 63-64). Diğer bir sorun, akademisyenlerin buluşlarını ticarileştirebilme açısından faydalanabilecekleri birçok hak ve mekanizmadan habersiz olmalarıdır. Bu durum, özellikle bölgesel üniversite ortamında giderek farkındalık kazanan bir olgu olmasına rağmen henüz tam anlamıyla akademik girişimciliği tanımlayan ve uygulama süreçlerini aktarabilen etkin bir yönetim ve uygulama modelinin geliştirilememesinden kaynaklanmaktadır.

4.1.2. Fikri Haklar Sistemi ile İlgili Çatışmalar

Akademik ortamda üretilen buluşların sahiplik boyutu, hem üniversite hem de akademisyenlerin fikir haklarında bazı sıkıntılar ve çatışmalara yol açabilmektedir. Diğer yandan girişimci olan akademisyenlerin bir şirketinin olması ve hem üniversite hem şirket için çalışıyor olması durumunda da buluşların sahipliğinin belirlenmesinde farklı görüşler ortaya çıkabilmektedir. Akademisyenlerin ve üniversitelerin buluştan hak edilen çıkarı elde etme isteği ya da özellikle sanayi ile yapılan işbirliklerinde işletmelerin buluş üzerinde talep ettiği haklar önemli boyutlarda çıkar çatışmalarına sebebiyet vermektedir. Bu anlamda Türkiye üniversitelerinde genellikle Teknoloji Transfer Ofisleri (TTO) destekleri kapsamında fikri tescil haklarına yönelik olarak akademisyenlere destek verilmektedir. TTO'lar akademik araştırma sonuçlarının verimli ve hızlı bir şekilde ticarileşmesine ilişkin faaliyetlerin yürütüldüğü organizasyonlar olarak ifade edilmektedir. Üniversiteler, araştırma merkezleri ve özel sektör arasında ihtiyaç duyulan bağlantıların sağlanması yönünde faaliyet göstermektedir (www.turktekteknoloji.com.tr). Amaçlarından biri; patent temini, fikri mülkiyet

---

²⁷ ÜKG, üniversite ortamında başlatılan araştırma sonuçlarını ticarileştirmek ve geliştirmek amacıyla yine üniversite ortamında kurulan yeni girişim olarak tanımlanmaktadır.

hakları, lisanslama, akademik tabanlı yeni şirketlerin kurulmasını teşvik, (spin offs) market araştırmaları ve kuruluş sermayesi temini ve proje fonlanması konularında çalışmalar yapıp üretim sektörleri ve üniversiteleri buluşturarak ihtiyaca göre yönlendirmektir (Devlet Denetleme Kurulu Raporu, 2009: 42). TTO'lar akademik girişimcilik sürecinde üstlenmiş oldukları rolle fikirlerin ticarileşme sürecinin koordine edildiği bir merkez olarak görülmektedir (Markman ve diğerleri, 2005: 247). Hatta bu merkezi rolü nedeniyle akademik girişimcilik faaliyetlerinin TTO'ların kurulması ile başladığını ifade eden görüşler de mevcuttur (Bercovitz & Feldman, 2008: 72). Hâlbuki akademik girişimciliğin TTO'ların sürecin içerisine dâhil olmadan başladığı gözden kaçırılmamalıdır. Üniversite laboratuvarlarında veya araştırma merkezlerinde akademisyenler tarafından birçok bilim dalında farklı ve değer yaratan araştırma yapılmaktadır. Ancak ne zaman araştırmacı bunu ticarileştirmek isterse ancak o zaman TTO'lar devreye girebilmektedir. Eğer araştırmacının böyle bir talebi yoksa katma değer yaratma olasılığı yüksek birçok araştırma sadece akademik yayınlarda yer alabilmektedir. Bu durumun en önemli nedenlerinin başında ise akademisyenlerin ticarileşme sürecini bilmemesi ve bu nedenle yoğun mevzuatlarla uğraşmaktan kaçınması gelmektedir.

Bir diğer önemli sorun ise; devlet destekli AR-GE faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan kaynakların devlet mi yoksa devletin tamamen aradan çekilip bu ürünleri ortaya çıkaran bireyler (araştırmacılar) tarafından mı yönetilmesi gerektiği sorusuna net bir cevap verilememesidir. Bu ve benzeri sıkıntılara çözüm olması nedeniyle A.B.D.'de 1980 yılında fikri mülkiyet haklarını düzenleme amacıyla "Bayh-Dole Yasası" çıkarılmıştır. Bu yasa, kâr amacı gütmeyen organizasyonların veya küçük işletmelerin, federal bir kurumla yaptığı AR-GE sözleşmesi, işbirliği anlaşması veya kurumdan aldığı araştırma desteği ile yaptığı araştırmalarda ortaya çıkan buluşlar üzerinde hak sahibi olmasına izin vermektedir. Böylece A.B.D.'de devlet kaynaklı mali destekler ile araştırmaları finanse edilen bazı araştırma kurumlarının, ortaya çıkan buluşlar üzerinde hak sahibi olması ve bu buluşları sözleşmelerle devrederek ticarileştirmesi sağlanmıştır (Merhacı, 2015: 409). Bayh-Dole Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte elde edilen olumlu etkilerin değerlendirilmesi sonucunda, Kanada (1985), Japonya (1998), İngiltere (1998), Almanya (1998, 2001), Fransa (1999), Kore (1998, 2000, 2001) ve Çin (2002) gibi ülkelerin kendi yapılarını dikkate alarak benzer kapsamda yasaları yürürlüğe koydukları görülmüştür (Kiper, 2010, 48). Türkiye'de bu konuda bazı adımlar atılmakla birlikte henüz yasallaşmış bir metin bulunmamaktadır.

4.2. Formüle Ediliş: Alternatif Çözümlerin Geliştirilmesi

Üniversitelerde üretilen bilimsel bilginin ekonomik ve sosyal katma değere dönüştürülebilmesi sürecinde akademik girişimcilik faaliyetlerinin artırılması ve yaygınlaştırılması önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreçlerde yaşanan sıkıntılara yönelik tek ve en iyi çözüm olmamakla birlikte her ülke kendi koşul, beklenti, politika gibi unsurlarını dikkate alarak ulusal düzenlemelerini yapmaktadır. Bu bölümde çalışmanın “Gündeme Geliş” başlıklı kısmında tespit edilen problemlere yönelik alternatif çözüm önerileri yer almaktadır.

4.2.1. Akademik Kültür ve Kurum İçi Tanımlama Eksikliğine Yönelik Öneriler

Bilgi ve teknolojinin hızla önem kazanıp küresel rekabetin baş aktörü konumuna gelmesi, bilgi ve teknoloji üreten üniversitelerin de rolünü arttırmış ve toplumsal misyonlarında önemli değişimleri zorunlu kılmıştır. Söz konusu değişime ayak uydurmak için dünyada birçok üniversite ciddi dönüşümler içine girmiştir. En belirgin dönüşüm üniversitelerin kendi kurum içi tanımlamalarında gözlemlenmiş, birinci ve ikinci kuşak üniversite anlayışı etkisini yitirmeye başlamıştır. Üniversiteler artık sanayinin rekabetçiliğine ivme kazandırmayı, toplumun değişen ihtiyaçlarını iyi analiz edebilen akademisyen ve öğrenci yetiştirmeyi ve bu kişilerin yaptığı bilimsel buluşları ekonomik katma değere dönüştürmeyi amaçlayan üçüncü kuşak üniversite anlayışına geçmişlerdir. Türkiye’de de pek çok üniversitede bu değişimin içerisine girmiş, kendini üçüncü kuşak üniversite içinde tanımlayan özel ve kamu üniversiteleri giderek çoğalmıştır. Ancak mevcut durumda üniversitelerin çoğunluğu halen ikinci kuşak üniversite tanımına daha yakın bir görüntü çizmektedir. Dolayısıyla üniversitelerin bir an önce bu dönüşümü gerçekleştirmeleri ve yeni anlayışa uygun misyon ve vizyona sahip yeni bir akademik kültür tesis etmeleri gerekmektedir. Aksi halde bu yeni paradigmayı benimsemeyen üniversiteler, akademik araştırmalar ve kurumsal faaliyetler için gerekli olan finansman konusunda sorun yaşayacaktır. Ayrıca bu durum gelişen üniversite-sanayi işbirliğinde üniversitelerin geri planda kalmasına sebebiyet verecektir.

Bu sorunların yaşanmaması için geliştirilecek önerilerden en önemlisi, üniversitelerin temel görev olarak benimsedikleri araştırma ve öğretim algısına akademik girişimciliği de bir misyon olarak konumlandırması ve ürettikleri bilgi

ve teknolojiyi ticarileştirerek topluma ekonomik fayda sağlama fikrini içselleştirmeleridir. Üniversitelerde ticarileşme potansiyeli yüksek bir fikrin ya da buluşun sahibi olan araştırmacıya, buluşunun yüksek ekonomik değer yaratabilmesi için destek verecek mekanizmalar (Teknopark, TTO ve Kuluçka merkezleri) oluşturulmalı ve bu mekanizmalar ülkenin her bölgesine dengeli dağıtılmalıdır. Ayrıca destek sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi ile ilgili yasal düzenlemeler ön açıcı ve yol gösterici olmalıdır. Diğer yandan üniversiteler, araştırmacıların “şirket kurabilme, kurulacak şirketlere ortak olabilme, şirket yönetimlerinde yer alabilme, sorumluluklar, paylaşım ilişkileri vb.” konular ile ilgili süreçlerinde destekleyici rol üstlenmeli ve özellikle resmi prosedürlerin aşılmasında çözüm odaklı olmalıdır. Sermaye eksikliği nedeniyle sürece dâhil olamayan akademisyenlerin buluşlarını ticarileştirebilmek adına üniversiteler; yeni firmaların gelişmesine yönelik (kuruluş sermayesi ve diğer finansal destekler, iş, organizasyon, pazarlama v.b.) konularda danışmanlık hizmetleri, büro ya da üretim altyapısı gibi uygun ortam ve olanakları sağlamalıdır. Böylelikle akademik çalışanların fikri tescil hakları, ticarileşme yöntemleri, yönetim ve pazarlama, destek mekanizmaları, destekleyici kurumsal mekanizmalar hakkında bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.

Akademik girişimciliğin teşvik edilmesine yönelik başka öneriler de mevcuttur. Örneğin, akademik örgütlenme ve disiplinler arası ilişkilerde yeni stratejiler geliştirilmeli, sanayiye yönelik bilimsel çalışmaların yoğunlaştığı temel bilimler ve mühendislik fakülteleri ile girişimcilik anlayışının tanımlandığı işletme/ekonomi bölümleri arasında iletişimin artırılması ve söz konusu bölümlerin ortak çalışmalar içinde yer alması sağlanmalıdır. Bu ortak çalışmalarda yalnızca kadro veya unvan sahibi akademisyenler yer almamalı; lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri de bu tür proje destek faaliyetlerinden yararlanmalıdır. Son olarak, akademik girişimciliğin akademisyenler tarafından daha cazip hale gelebilmesi için bu tür çalışmalar gerek akademik terfi kıstaslarında gerekse akademik teşvik ödeneklerinde önem derecesi yüksek birer kriter haline getirilmelidir.

Yukarıdaki politika önerilerinin birçoğu Türkiye’de özellikle özel üniversiteler ya da gelişmiş sanayi bölgelerinde kurulan büyük kamu üniversiteleri tarafından uygulanan önerilerdir. Buradaki sıkıntı bu yaklaşımın Türkiye geneline yayılmamış olması ve üniversitelerin giderek “yüksek lise” anlayışına hapsolmesidir. Bu anlayışın terk edilmesi ve üniversitelerin kendi değerlerini

yeniden kazanarak yeni bir vizyonla bölgesel ve ulusal kalkınmaya destek verip rekabette söz sahibi olan öncü kurumlar haline gelmesi ancak akademik kültür ve örgütlenmenin yeniden yapılanması ile mümkün gözükmektedir. Bu anlamda özellikle üniversite yönetimleri ve akademik kadrolarda ciddi anlamda farkındalık yaratılması gerekmektedir.

4.2.2. Fikri Haklar Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Fikri haklar sisteminin geliştirilmesi ve akademik girişimciliği teşvik edecek maddelerden oluşan yasal bir mevzuat oluşturulması, akademik ürünlerin ticarileşmesi ve bu ürünleri üreten araştırmacıları özendirmek için önem arz etmektedir. “Ulusal Fikri Haklar Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2015-2018”, metninde bu konu üzerinde durulmuştur: “Fikri hakların korunması ve kullanılması için etkin, yaygın ve toplumca benimsenmiş bir fikri haklar sistemi oluşturularak fikri hakların ve bu haklara konu ürünlerin kalkınma sürecine katkısı arttırılacaktır (s.14).” Sözü edilen hedefler doğrultusunda özellikle son yıllarda fikri mülkiyet sisteminin geliştirilmesine yönelik birçok mekanizma oluşturulmuştur. Ancak mevcut mekanizmaların etkinliğinin arttırılması, bu sisteme ihtiyaç duyan araştırmacıların ve sanayicilerin daha fazla bilgilendirilmesi ve sistemden elde edilecek faydaya ilişkin farkındalıklarının daha da arttırılması bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için önem arz etmektedir. Üniversitelerde özellikle teknoloji transfer sürecinde giderek önemini arttıran fikri tescil hakları kapsamında patent, telif, ticari sır, ticari marka, endüstriyel tasarım vb. unsurları ve bu unsurlardan doğan hakları düzenleyen uygun yasal düzenlemeler ortaya konulmalıdır.

Günümüzde kamu destekli araştırma çıktılarının hak sahipliği ve ne şekilde paylaşılacağına ilişkin net, şeffaf ve anlaşılabilir düzenlemelerin oluşturulması, ticarileştirilme süreçlerinin uzamasını engelleyen esnek ve bağımsız yasal düzenlemelerin yapılması gerek çıktıların ticarileştirilmesi yönünde motivasyonu arttırması gerekse ilgili taraflar arasında ortak araştırma ve anlaşma zemininin oluşturulması açısından etkili olacaktır. Her ülke kendi birikim ve rekabet avantajını sağlayan özelliklerini öne çıkaracak biçimde fikri haklar sistemlerini revize etmektedir. Bu bağlamda Türkiye’deki hukuk sisteminde akademisyenlerin yaptığı buluşlar üzerindeki hak sahipliğine yönelik ortaya çıkarılan ilk yasal belge, 1995 yılında kabul edilen “551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”dir. Söz konusu

kararnamenin genel amacı, buluş yapma faaliyetini özendirmek, buluşların sanayiye uygulanması ile teknik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin gerçekleştirilmesini sağlamak için buluşlara patent veya faydalı model belgesi vererek korumaktır (551 Sayılı KHK). Kararnameye göre, akademisyenlerin gerçekleştirdiği buluşlarda hak sahipliği açısından herhangi bir genelleme yapmak mümkün görünmemektedir (Merhacı, 2015: 421). Akademisyenlerin bilimsel çalışma ve araştırmaları için herhangi bir kurumdan destek almaları halinde hak sahipliğinin nasıl düzenleneceği konusu muallâktır.

Akademisyenlerin yaptığı buluşlar üzerindeki hak sahipliğine yönelik belge sayılabilecek diğer hukuki metinler ise 2009 ve 2013 tasarılarıdır. 17.04.2009 tarihinde Başbakanlığa gönderilen “Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı” ile işçi buluşlarına uygulanan hükümlerin akademisyenlere de uygulanması ve devlet destekli araştırma faaliyetlerindeki buluşlarda hak sahipliğinin destek veren kamu kurumunun politikasına göre sözleşmeye dayalı olarak belirlenmesi (Madde 90) gibi açıklayıcı ifadeler yer alsa da, bu taslak, TBMM’ye gönderilmemiş ve yasalaşmamıştır. 11.03.2013 tarihinde bu konu ile ilgili başka bir tasarı (Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı) TBMM’ye gönderilmiş ve halen gündemdeki yerini korumaktadır. Yasalaşması halinde, işçi buluşlarına uygulanan hükümlerin yükseköğretim kurumlarına da uygulanmasını ve üniversitelerin bu buluşlar üzerinde hak sahibi olmasını sağlayacak tasarı TBMM’de gündemdeki yerini korumaktadır. Birtakım olumlu özelliklerinin yanı sıra bu taslak da akademik girişimcilik misyonunun arttırılmasına yönelik bazı engelleri aşma noktasında yetersiz gözükmektedir. Bu konuda başarılı bir yasa olan Bayh-Dole Yasası’nın temel amacı devlet destekli AR-GE faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan buluşlarda hak sahipliğini düzenlemek ve bu buluşlar üzerinde üniversitelerin hak sahibi olmasını sağlamaktır. Oysaki 2009 ve 2013 tasarılarında akademisyenlerin kamu kurumları ve özel kuruluşlarla yaptığı sözleşme hükümleri saklı tutulmuştur. Dolayısıyla bu buluşların sözleşme ile serbest buluş olarak nitelendirilmesi veya bu buluşlarda hak sahipliğinin finansal destek veren kuruma ait olacağı kararlaştırılabilecektir (Merhacı, 2015: 431-2). Özetle tasarılar, hak sahipliğinin kime verileceği konusunu sözleşme hükümlerine bağlayarak Bayh Dole Yasası’nın temel felsefesinden uzaklaşmış ve problemin çözümünü tehlikeye atmıştır.

Öte yandan, fikri tescil hakları ile ilgili olarak fikri hak süreçleri, lisanslama ve sözleşmeler ile ilgili yasalar, prosedürler ve düzenlemeler konusunda yetkin insan kaynaklarının geliştirilmesi, TTO'lara kazandırılması ve TTO olmayan üniversitelerde ise bir destek mekanizmasının kurulması gerekmektedir. Ayrıca fikri haklara ilişkin kural ve uygulamaları, destek mekanizmaları ve finansal destekleri içeren dokümanlar yayınlanarak konu ile ilgili farkındalığın artırılması önerilecek politika hamlelerinden biri olarak sayılabilir. Böylece üniversitelerin, bünyelerinde oluşturdukları profesyonel birimler aracılığı ile teknoloji transfer sürecini daha başarılı yönetmelerine zemin hazırlanacaktır. Sonuçta, hem üniversite hem araştırmacı hem de sanayi için daha yüksek getiriler sağlanabilecektir.

5. SONUÇ

Akademik girişimcilik, alanında uzman kadroların ortaya çıkardıkları buluşların yalnızca araştırma, eğitim ve akademik yayın amacı güdülerek üniversite yerleşke sınırları içerisinde kalmasına tepki niteliği taşıyan bir zihniyete dayanmaktadır. Araştırmalar sonucu elde edilen ürünlerin sanayi ve piyasa süreçlerinde aktif kullanımını, diğer bir deyişle, akademik buluşun hayatın her alanına sirayet edebilecek şekilde değerlendirilmesini ifade etmektedir.

Türkiye'de akademik girişimcilik kültürünün gelişmesine aracılık edecek politikaların belirlenmesi için bu kültürü engelleyici faktörler üzerinde durmak gerekmektedir. Süreç modelin ilk basamağında yapılan problem tespiti çerçevesinde ortaya iki ana problem çıkmaktadır. Bu problemlerden ilki, Türkiye'de üniversite misyonunun halen ikinci kuşak üniversite algısı doğrultusunda oluşturulması ve akademik personellerden beklentinin bu algı doğrultusunda şekillendirilmesidir. Oysa gerek üniversite misyonunun gerekse akademisyene biçilen rolün üçüncü kuşak üniversite algısına ilişkin verilerle güncellenmesi gerekmektedir. Söz gelimi, akademik terfi kıstaslarında ürünün ticarileştirilmesini teşvik eden kriterlerin getirilmesi ya da akademisyenin buluşunu ticarileştirme eğilimini artıracak destek mekanizmaları ve propaganda araçlarının geliştirilmesi bu yönde atılabilecek adımlardan yalnızca bir kaçıdır. Diğer problem ise fikri haklar sistemin akademik girişimciliğin ruhuna uygun bir şekilde formüle edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, "Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Tasarısı'nın Bayh Dole Yasası'nın temel felsefesine uygun şekilde revize edilip yasalaşması gerekmektedir.

Özetle, akademik girişimciliğin geliştirilmesinin önünde akademik kültür ve yasal mevzuattan kaynaklanan birtakım engeller bulunmakta ve ortaya konulacak politika önerilerinde öncelikli olarak bu engelleri bertaraf etmeye yönelik hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, A. (2015). Türkiye'de Kamu Politikası Disiplininin Tarihsel İzleri. F. Kartal (Ed.). *Türkiye'de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları* (pp. 75-98). Ankara: TODAİE.

Anderson, J. (1994). *Public Policymaking*. USA: Houghton Mifflin Company.

Arap, S. (2010). Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye'de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 1-29.

Başar, M. (2014), *Akademik Girişimcilik – Kuruluş Finansmanı ve Şirketleşme Süreci*. Ankara: Sonçağ.

Bercovitz, J., & Feldman, M. (2008). Academic Entrepreneurs: Organizational Change at the Individual Level. *Organization Science*, 19(1), 69-89.

Clark, B. (2001). The Entrepreneurial University: New Foundations for Collegiality, Autonomy, and Achievement, Higher Education Management. *Journal of the Programme on Institutional Management in Higher Education*, 13(2), 9-24.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Araştırma ve İnceleme Raporu (2009). *4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu Uygulamalarının Değerlendirilmesi ile Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunların Çözümüne İlişkin Öneri Geliştirilmesi*, 22.01.2009.

Çevik, H., & Demirci, S. (2012). *Kamu Politikası: Kavramlar, Aktörler, Süreç, Modeller, Analiz, Karar verme*. Ankara: Seçkin.

Dye, T. (1987). *Understanding Public Policy*. London: Prencite Hall.

Kaptı, A. (2013). Kamu Politika Sürecinde Klasik Yaklaşım Modeli. A. Kaptı (Ed.). *Kamu Politika Süreci: Teorik Perspektifler, Modeller ve Analiz Yöntemleri* (pp. 25-45). Ankara: Seçkin.

Kiper, M. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de Üniversite-Sanayi İşbirliği ve Bu Kapsamda Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezleri Programı (ÜSAMP)*. Ankara: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı.

Klofsten, M., & Evans, D. (2000). Comparing Academic Entrepreneurship in Europe- The Case of Sweden and Ireland. *Small Business Economics*, 14(4), 299-309.

Kulaç, O., & Çalhan, H. (2013). Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 205-225.

Markman, G., & Phan, P., & Balkin, D., & Gianiodis, P. (2005). Entrepreneurship and University-Based Technology Transfer. *Journal of Business Venturing*, 20(2), 241-263.

Merhacı, S. (2015). Amerika Birleşik Devletleri Bayh-Dole Yasası ve Türk Hukukunda Öğretim Elemanlarının Buluşlarına İlişkin Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 64 (2), 405-434.

Mets, T. (2010). Entrepreneurial, Business Model for Classical Research Universities, *Engineering Economics*, 21(1), 80-89.

Odabaşı, Y. (2006). Değişim ve Dönüşümün Aracı Olarak Girişimci Üniversiteler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 87-104.

Odabaşı, Y. (2007). 21. Yüzyılın Üniversite Modeli Olarak Girişimci Üniversiteler. C. Aktan (Ed.). *Değişim Çağında Yükseköğretim Global Trendler-Paradigmalar Yönelimler* (pp. 117-133). İzmir: Yaşar Üniversitesi.

Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (2013). <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0756.pdf>. (Er. Tar: 23.04.2016).

Patent ve Faydalı Model Kanunu Tasarısı (2009). <http://www.tpe.gov.tr/TurkPatentEnstitusu/resources/temp/3C1AB2F5-64AB-4D59-ADDF-43BB7A61EBA9.pdf>. (Er. Tar: 23.04.2016).

Reed, L. (2008). Sağlam Kamu Politikasının Yedi İlkesi. *Liberal Düşünce*, Winter 2008, 213-222.

Schultz, D. (2004). *Encyclopedia of Public Administration and Public Policy*, USA: Facts on File.

TÜBİTAK Bilim, Teknoloji ve Yenilik Politikaları Daire Başkanlığı (2010). *Bilim ve Teknoloji İnsan Kaynağı Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2016)*.

Ulusal Fikri Haklar Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2015-2018 (2014). http://www.tpe.gov.tr/TurkPatentEnstitusu/resources/temp/44E6C29B-A5FC-41F1-9B41-EEC3_CB_F2B7A3.pdf?jsessionid=8E6BEB40A595A4292610681FF142E0E2. (Er. Tar.: 24.04.2016).

Url, <http://www.turkteknoloji.com.tr/Makaleler.aspx?DataID=10&Baslik=TEKNOL OJ %DD %20TRANSFER %20OF%DDS%DD %20%28TTO%29%20NED%DDR>. (Er. Tar.: 24.04.2016).

Usta, A. (2013). Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış. *Yasama Dergisi*, (24), 78-102.

Wood, M. (2011). A Process Model of Academic Entrepreneurship. *Business Horizons*, (54), 153-161.

Yalçıntaş, M. (2014). Üniversite-Sanayi-Devlet İşbirliğinin Ülke Ekonomilerine Etkileri: Teknopark İstanbul Örneği. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 5(10), 83-106.

Yıldız, M., & Sobacı, Z. (2013). Kamu Politikası ve Kamu Politikası Analizi: Genel Bir Çerçeve. M. Yıldız & Z. Sobacı (Eds.). *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama* (pp. 16-42). Ankara: Adres.

4691 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu (2001). *Resmi Gazete*. Tarih: 06.07.2001, Sayı: 24454

551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (1995), *Resmi Gazete*, Tarih: 27.06.1995, Sayı: 22326.